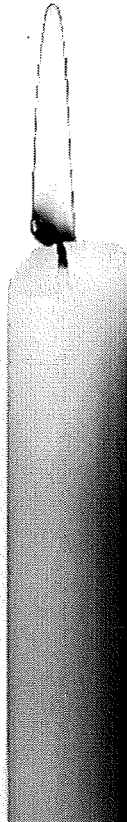

Suriname:

Overheids-
verplichtingen
en mensenrechten

Postbus 1968 1000 BZ Amsterdam T (020) 626 44 36 F (020) 624 08 89
E amnesty@amnesty.nl I www.amnesty.nl

Suriname

Overheidsverplichtingen en mensenrechten

Samenvatting

Amnesty International heeft diverse ernstige punten van zorg met betrekking tot de mensenrechten in Suriname, van straffeloosheid voor schendingen uit het verleden en schendingen door veiligheidstroepen uit het heden, tot slechte gevangenisomstandigheden en behandeling van gedetineerden. Andere punten van zorg zijn de situatie van kinderen, het strafrechtssysteem, bescherming tegen discriminatie en Surinames houding met betrekking tot de doodstraf.

Amnesty International verwelkomde daarom het onderzoek, in oktober 2002, van het VN-Comité voor de Rechten van de Mens naar Suriname staat van dienst met betrekking tot de mensenrechten als een belangrijke stap zijn op weg naar naleving van de mensenrechten.

Het onderliggende document beschrijven Amnesty Internationals punten van zorg in Suriname, zoals die in de voorbereiding van het onderzoek van oktober 2002 met het Comité zijn besproken. Amnesty International doet Suriname een serie aanbevelingen, waarbij het er bij het land op aandringt de wetgeving en de praktijk van de wetshandhaving in overeenstemming te brengen met internationale mensenrechtennormen. Daarbij dringt Amnesty International er bij Suriname op aan gevolg te geven aan zijn verplichting om binnen zes maanden na het onderzoek een verslag over de mensenrechtensituatie bij het VN-Comité voor de Rechten van de Mens in te dienen.

INHOUD

INLEIDING	4
ACHTERGROND	6
SPECIFIEKE SCHENDINGEN VAN ARTIKELEN UIT HET BUPO-VERDRAG	8
1.	
BuPo-verdrag, artikel 2.3: het recht op effectieve rechtsmiddelen voor individuen wier rechten zijn geschonden	8
• Naar een Waarheidscommissie	
• Enkele ernstige gevallen	
A) <i>De moorden van 8 december 1982</i>	
B) <i>De Moiwana-massamoord van 1986</i>	
2.	
BuPo-verdrag, artikel 6: het recht op leven en bescherming tegen willekeurige levensberoving	15
• Verzet tegen afschaffing van de doodstraf	
3.	
BuPo-verdrag, artikelen 7 en 10: het verbod op foltering en mishandeling van gevangenen	17
• Foltering en mishandeling	
• Gevangenisomstandigheden die neerkomen op wrede, onmenselijke of ontterende behandeling	
4.	
BuPo-verdrag, artikel 14: het recht op een eerlijke en openbare behandeling door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige bij de wet ingestelde instantie	19
5.	
BuPo-verdrag, artikel 19.2: vrijheid van meningsuiting	21
6.	
BuPo-verdrag, artikel 24.1: bescherming van de rechten van het kind	21

7.

BuPo-verdrag, artikelen 2.1, 3 en 26: bescherming tegen discriminatie en
rechtsgelijkheid 23

- Met betrekking tot minderheden
- Met betrekking tot vrouwen

BIJLAGE 26

Amnesty Internationals aanbevelingen aan de regering van Suriname

SURINAME

Overheidsverplichtingen en mensenrechten

Op 22 en 23 september 2002 heeft de het Comité voor de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties (het Comité) onderzoek gedaan naar de mate waarin Suriname voldoet aan de bepalingen van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (het BuPo-verdrag). Het voorliggende document bevat een samenvatting van de punten van zorg die Amnesty International in september 2002 bij het Comité heeft ingediend.

Daar Suriname zijn tweede verslag als partij bij het BuPo-verdrag, dat al in augustus 1985 ter beoordeling ingeleverd had moeten zijn, nooit heeft ingediend, heeft het Comité zijn beschouwingen gehouden volgens de nieuwe richtlijnen. Vertegenwoordigers van de Surinaamse regering waren aanwezig om antwoord te geven op een reeks vragen van de comitéleden. De belangrijkste onderwerpen waarover het Comité zijn vragen stelde waren onder andere het onbestraft laten van schendingen uit het verleden, de beschuldigingen van actuele schendingen, de gevangenisomstandigheden, de rechtspraak, de behandeling van minderheidsgroeperingen, de situatie van vrouwen en kinderen en het standpunt van Suriname ten aanzien van de doodstraf.

De vertegenwoordigers van de Surinaamse regering zegden toe een verslag over deze onderwerpen te leveren, in overeenstemming met het BuPo-verdrag. Amnesty International dringt er bij Suriname op aan dit zo snel mogelijk te doen.

Als bijlage bij dit document is een serie aanbevelingen toegevoegd die Amnesty International doet aan de regering van Suriname ten aanzien van een aantal belangrijke mensenrechtzaken.

Samenvatting van Amnesty Internationals punten van zorg
ingediend bij het Comité voor de Rechten van de Mens

September 2002

INLEIDING

Amnesty International maakt dankbaar gebruik van de gelegenheid om haar zorg uit te spreken over Surinames nalatigheid om volledig te voldoen aan de artikelen 2.1, 2.3, 3, 6, 7, 10, 14, 19.2, 24.1 en 26 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (het BuPo-verdrag). Deze punten van zorg worden ingediend alvorens het Comité zich tijdens zijn 76e zitting, in oktober 2002, buigt over de uitvoering van het BuPo-verdrag in Suriname. Dit document is een bijgewerkte versie van de informatie die aan het Comité is ingediend in februari 2002, voorafgaand aan de voorbereidende vergadering over Suriname van maart 2002.

Nadat Suriname in 1979 zijn eerste verslag had ingediend¹ heeft het land systematisch nagelaten de vereiste verslagen als partij bij het verdrag in te dienen. In 1995 heeft de secretaris van het Comité voor de Rechten van de Mens de leden meegedeeld dat er een bijeenkomst was geweest met de permanente vertegenwoordiger van Suriname bij de Verenigde Naties om de regering te herinneren aan haar plicht in deze². Suriname heeft echter nog steeds geen verslag ingediend, met als gevolg dat het aanstaande onderzoek zal plaatsvinden volgens nieuwe procedures³. Amnesty International hoopt dat deze aanbevelingen het Comité daarbij van nut zijn.

Volgens zijn Grondwet⁴ is Suriname verplicht de ontwikkeling van de internationale rechtsorde en de deelname aan internationale organisaties te bevorderen⁵. Suriname is lid van de Organisatie van Amerikaanse Staten en is lid van verschillende regionale

¹ Surinames eerste rapport, CCPR/C/4/ad.4, werd ingediend in mei 1979. Het is bestudeerd door dit Comité in juli 1980 (zie *inter alia* CCPR/C/SR.223, CCPR/C/SR.224 en CCPR/C/SR.227) toen inmiddels na een machtsovername door het leger een nieuwe regering was aangetreden.

² Zie CCPR/C/SR.1415, kort verslag van de 1415e vergadering, 7 april 1995

³ Desondanks is Surinames eerste rapportage aan het Comité inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten in 1993 ingediend en in 1994 bestudeerd (zie E/C.12/1994/18). Surinames eerste rapport aan het Comité inzake de Rechten van het Kind werd ingediend in 1998 en in 2000 bestudeerd (zie CRK/C/SR.636). Het Comité inzake de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen heeft Surinames eerste twee periodieke rapporten, over de periode 1993 tot 1998, in juni 2002 samen bestudeerd (zie CUDV/C/SR.557, 558 en 566).

⁴ De huidige Grondwet van Suriname stamt uit 1987 en werd in 1992 herzien.

⁵ Artikel 7.2: "De Republiek Suriname bevordert de ontwikkeling van de internationale rechtsorde en is voorstander van de vreedzame beslechting van internationale geschillen." Artikel 7.5: "De Republiek Suriname bevordert de participatie in internationale organisaties met het doel vreedzame coëxistentie, vrede en vooruitgang voor de mensheid te verwezenlijken."

mensenrechtenverdragen.⁶ Suriname is op 28 december 1976, iets meer dan een jaar nadat het land onafhankelijk werd van Nederland, toegetreden tot het BuPo-verdrag.

10
11
12
13

⁶ Suriname is sinds 12 november 1987 partij bij het Amerikaans Verdrag inzake de Rechten van de Mens; sinds dezelfde datum bij het Inter-Amerikaans Verdrag ter Voorkoming en Bestrafing van Marteling; sinds 10 juli 1990 bij het Aanvullend Protocol op het gebied van Economische, Sociale en Culturele Rechten bij het Amerikaans Verdrag inzake de Rechten van de Mens (het 'San Salvador-protocol'); en sinds 8 maart 2002 bij het Inter-Amerikaans Verdrag voor het Voorkomen, Bestrafen en Uitbannen van Geweld tegen Vrouwen. Het land is ook lid van CARICOM en is door de Lomé-conventie gelieerd aan de Europese Unie.

ACHTERGROND

In 1667 ging Suriname als gevolg van een vredesverdrag over van de Engelse naar de Nederlandse invloedssfeer, en werd daarmee een Nederlandse kolonie. Kolonisten waren de importeurs van slavenarbeid, dat samen met de kolonisatie een langdurige invloed heeft gehad op de geschiedenis van het land, bijvoorbeeld op de beperkte deelname van sommige etnische groepen aan de besluitvorming op nationaal niveau⁷. De bevolking kent een grote etnische verscheidenheid, waarbij de meerderheid van de bevolking afstamt van Afrikaanse slaven, van Indiase of Indonesische bedienden die de Hollanders hadden laten overkomen om te werken als landarbeider, of van de inheemse bevolking.

Suriname werd in 1954 een autonoom onderdeel van Nederland, en werd op 25 november 1975 onafhankelijk. In februari 1980 wierp een groep onderofficieren van het Surinaamse leger onder aanvoering van Desi Bouterse de gekozen regering omver. De door de militairen gesteunde regering stelde vervolgens de uit 1975 stammende Grondwet buiten werking, ontbond het parlement en begon per decreet te regeren. In 1986 werd in Oost-Suriname een gewapende oppositiegroep actief; het leger reageerde met tegenaanvallen tegen de rebellen en de dorpen die ervan werden verdacht ze te steunen. Bouterse verloor de verkiezingen van 1987, en een jaar later werd de burgerregering hersteld. In 1990 leidde Bouterse echter een staatsgreep zonder bloedvergieten, waarbij de burgerregering weer omver werd geworpen. Tijdens zijn hele machtsperiode maakte het leger zich naar verluidt schuldig aan buitengerechtelijke executies, marteling en opsluiting zonder aanklacht of proces.

In 1991 werd de burgerregering van president Ronald Venetiaan gekozen. In 1992 werden er vredesakkoorden getekend met de rebellen en enige maanden later trad Bouterse af als legeraanvoerder. Er werden vreedzame verkiezingen gehouden en in 1996 droeg Venetiaan de macht over aan een nieuwe burgerregering onder Jules Wijdenbosch van de Nationale Democratische Partij (NDP). Desi Bouterse, wiens bewindsperiode was ontsierd door ernstige mensenrechtenschendingen, had de NDP opgericht en bleef partijleider toen Wijdenbosch werd gekozen. Hierdoor nam de bezorgdheid toe over hoe de regering zich zou inzetten voor de naleving van mensenrechten.

⁷ De slavernij is in Suriname in 1863 afgeschaft. In het vervolg op het Wereldconferentie tegen Racisme, heeft de Nederlandse regering in september 2001 haar spijt betuigd voor de slavernij in haar voormalige kolonie in het verleden. Dit blijft een punt van discussie; in een toespraak aan de Universiteit Leiden in juli 2002 heeft dr. John Daniel, een voormalig lid van de Zuid-Afrikaanse Waarheids- en Verzoeningscommissie, volgens berichten voorgesteld dat Nederland een commissie instelt om zijn rol in de slavenhandel te onderzoeken.

De tweede vreedzame overgang naar een democratisch gekozen regering vond plaats in 2000, toen Venetiaan opnieuw president werd. Hij aanvaardde de macht als hoofd van het Nieuw Front, een vierpartijencoalitie bestaande uit politieke groeperingen die buitenspel waren gezet na de staatsgrepen van 1980 en 1990.

Een van de belangrijkste erfenissen van de ervaringen met een militair bewind, is dat de mensenrechtenschendingen uit die periode nog steeds ongestraft blijven. Behalve van schendingen die werden gepleegd om vreedzaam burgerprotest de kop in te drukken, werd het leger ook beschuldigd van talrijke schendingen in verband met zijn optreden tegen de samenwerkende gewapende oppositie. In juli 1986 is een oppositiegroep genaamd het Surinaams Bevrijdingsleger, of 'Jungle Commando', onder leiding van de ex-militair Ronnie Brunswijk en vooral bestaand uit bewoners van de binnenlanden, begonnen aan een reeks aanvallen in Oost-Suriname met als doel de militaire regering omver te werpen. In reactie daarop viel het leger de dorpen aan die het ervan verdacht de rebellen te steunen, en doodde het mensen die ervan verdacht werden rebel te zijn. Duizenden vluchtten naar buurland Frans-Guyana. Ook na de terugkeer van een gekozen regering in 1988 duurde het conflict voort, tot in augustus 1992 een vredesakkoord werd getekend tussen de regering-Venetiaan en de gewapende oppositiegroepen.

Volgens de Grondwet is de regering verantwoordelijk voor de nationale veiligheid en de bewaking van de landsgrenzen⁸, die vallen onder het ministerie van Defensie. De politie is belast met de handhaving van de wet en de openbare orde⁹, en valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie en Politie.

⁸ Artikel 177: "1) Het Nationaal Leger heeft tot taak de verdediging van de soevereiniteit en de territoriale integriteit van Suriname tegen buitenlandse gewapende militaire agressie. 2) Onverminderd het bepaalde in het vorige lid, kan het Leger belast worden met bijzondere taken bij wet te regelen."

⁹ Artikel 178: "1) De Politie heeft tot taak: a. de handhaving van de openbare orde en de inwendige veiligheid, het voorkomen van inbreuken daarop en de bescherming van personen en goederen; b. de opsporing van strafbare feiten en het toezicht op de naleving van wettelijke voorschriften, op overtreding waarvan straf is gesteld. 2) Onverminderd het bepaalde in het vorige lid, kan de politie belast worden met bijzondere taken bij wet te regelen."

SPECIFIEKE SCHENDINGEN VAN ARTIKELEN UIT HET BUPO-VERDRAG

1. BuPo-verdrag, artikel 2.3: het recht op effectieve rechtsmiddelen voor individuen wier rechten zijn geschonden

Amnesty International en andere binnenlandse en internationale groeperingen hebben herhaaldelijk aangedrongen op berechting van degenen die ervan worden beschuldigd in het verleden de mensenrechten te hebben geschonden. Een onderdeel van het vredesverdrag van 1992 was echter een amnestie voor militairen en leden van gewapende oppositiegroepen voor de periode 1985 tot 1991. Deze amnestie gold zowel voor buitengerechtelijke executies, marteling en hechtenis zonder aanklacht of proces door het leger als voor schendingen door oppositiegroepen. De amnestie werd verleend zonder dat er een diepgaand, onafhankelijk onderzoek naar de mensenrechtenschendingen had plaatsgevonden.

Naar een waarheidscommissie

In december 1997 riep de regering-Wijdenbosch een comité in het leven onder leiding van hoogleraar recht Ludwig Waalwijk om de voorwaarden te bespreken voor een in te stellen onderzoekscommissie naar mensenrechtenschendingen in het verleden. Naar verluidt werden mensenrechtengroepen die aan de kwestie hadden gewerkt hier niet bij betrokken. Het rapport van het comité is in september 1999 aan de president gepresenteerd, maar de bevindingen en aanbevelingen zijn niet openbaar gemaakt.

De regering van Suriname nam in augustus 1998 deel aan een conferentie over 'Waarheid en Verzoening', georganiseerd onder auspiciën van een plaatselijke ngo en het Inter-Amerikaans Instituut voor de Rechten van de Mens, om de gesprekken over de voorwaarden voor een waarheidscommissie vooruit te helpen. Een verslag van de conferentie, 'Waarheid en Gerechtigheid: op zoek naar verzoening in Suriname' is in 1999 door de organisatoren uitgegeven, maar de regering heeft geen concrete vervolgmaatregelen getroffen.

Amnesty International heeft herhaaldelijk bij de autoriteiten geïnformeerd naar de regeringsplannen in dit verband, maar nooit antwoord gekregen. Ngo's en andere organisaties zijn in 2001 doorgeshaan met hun roep om strafvervolgning van degenen die verantwoordelijk zijn voor de mensenrechtenschendingen en om de instelling van een waarheidscommissie.

Enkele ernstige gevallen

Volgens berichten heeft de voormalige commandant van het nationale leger Glenn Sedney halverwege het jaar 2001 zijn verontschuldiging aangeboden aan de Surinaamse gemeenschap voor de 'wonden en scheuren' die de militairen in het verleden hebben veroorzaakt. Hij deed dit tijdens een ceremonie ter gelegenheid van de bevelsoverdracht aan een nieuwe militair bevelhebber. Meer recent, in mei 2002, heeft president Venetiaan naar verluidt blijk gegeven van de noodzaak voor blijvende waakzaamheid met betrekking tot de bescherming van de vrijheid van meningsuiting. Ook erkende hij dat in de jaren '80 en '90 incidenten hebben plaatsgevonden waarbij journalisten en de eigenaren van televisie- en radiostations zijn geïntimideerd.¹⁰ Zoals hierboven reeds vermeld zijn tijdens de perioden van militair bewind in de jaren '80 en begin jaren '90 talrijke schendingen vastgelegd. Hieronder zijn beschrijvingen te vinden van de twee bekendste gevallen, en van de pogingen om de verantwoordelijken voor het gerecht te brengen.

A) De moorden van 8 december 1982

De zaak is onderzocht door het VN-Comité voor de Rechten van de Mens na mededelingen van familieleden van acht van de slachtoffers.¹¹ Hieronder volgt een samenvatting van de gebeurtenissen.

In de vroege uren van 8 december 1982 werd een aantal vooraanstaande burgers in hun woningen gearresteerd door de militaire autoriteiten, na vermeende ongeregelde heden in de hoofdstad Paramaribo. Later werd bericht dat vijftien mensen, onder wie sommige van de gearresteerden en twee anderen die al in hechtenis zaten, op 9 december standrechtelijk waren geëxecuteerd in Fort Zeelandia, een legerbasis dichtbij het kantoor van het Surinaamse kabinet in Paramaribo. De slachtoffers waren onder anderen: Cyril Daal, voorzitter van de Moederbond, de grootste overkoepelende vakbond in Suriname; Kenneth Gonçalvez, voorzitter van de Surinaamse Raad van Advocaten; Bram Behr, Leslie Rahman en Frank Wijngaarde, journalisten; Jozef Slagveer, directeur van het

¹⁰ Naar verluidt heeft president Venetiaan deze opmerkingen gemaakt op 20 mei 2002, tijdens een toespraak in de hoofdstad Paramaribo, toen hij de 'Verklaring van Chapultepec' ondertekende, over de vrijheid van meningsuiting (bron: *De Ware Tijd*, 21 mei 2002).

¹¹ Zie CCPR/C/24/D/146/1983 en CCPR/C/24/D/148-154/1983. Ingediend door Kanta Baboeram-Adhin namens haar overleden echtgenoot, John Khemraadi Baboeram (146/1983); Johnny Kamperveen namens zijn overleden vader, Andre Kamperveen (148/1983); Jenny Jamila Rehnuma Karamat All namens haar overleden echtgenoot, Cornelis Harold Riedewald (149/1983); Henry Francois Leckie namens zijn overleden broer, Gerald Leckie (150/1983); Vidya Satyavati Oemrawsingh-Adhin namens haar overleden echtgenoot, Harry Sugrim Oemrawsingh (151/1983); Astrid Sila Bhamini-Devi Sohansingh-Kanhai namens haar overleden echtgenoot, Somradj Robby Sohansingh (152/1983); Rita Dulci Imanuel-Rahman namens haar overleden broer, Lesley Paul Rahman (153/1983); en Irma Soeinem Hoost-Boldwijn namens haar overleden echtgenoot, Edmund Alexander Hoost (154/1983).

nieuwsagentschap *Informa*; Andre Kamperveen, eigenaar van het radiostation *ABC* en voormalig minister van Cultuur en Sport; Gerard Leckie, decaan van de Universiteit van Suriname; Suchrim Oemrawsingh, docent aan de universiteit; en zakenman Robby Sohansingh. Twee van de slachtoffers, Soerindre Rambocus en Jiwansingh Sheombar, waren volgens berichten twee voormalige legerofficieren die negen maanden in militaire detentie hadden gezeten op beschuldiging van betrokkenheid bij een poging tot staatsgreep in maart 1982. Zij waren in november veroordeeld tot lange gevangenisstraffen. De drie overige slachtoffers, John Baboeram, Eddy Hoost en Harold Riedewald, waren hun advocaten.

Op 14 december 1982 zei luitenant-kolonel Desi Bouterse voor de Surinaamse televisie dat vijftien mensen, die waren gearresteerd op verdenking van een poging tot staatsgreep, waren doodgeschoten tijdens een ontsnappingspoging. De verslagen die Amnesty International hebben bereikt geven echter aan dat de slachtoffers door het voorhoofd of de borst waren geschoten. Ooggetuigen die de lijken daarna in het gemeentelijk mortuarium hebben geïdentificeerd, getuigden dat de slachtoffers ernstige slag- en snijwonden hadden aan het gezicht, versplinterde kaken en gebroken tanden, gebroken ledematen en meerdere schotwonden in het gezicht, de borst en de buik. Op de nacht van hun arrestatie werden het hoofdkwartier van de Moederbond, twee onafhankelijke radiostations en de burelen van een oppositiekrant in de as gelegd, naar verluidt door regeringstroepen.¹²

De moorden zijn niet alleen door het VN-Comité voor de Rechten van de Mens onderzocht. In de jaren erna zijn ze het onderwerp geweest van onderzoek door onder andere de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens¹³ en de Speciale Rapporteur inzake buitengerechtigde, standrechtelijke en willekeurige executies¹⁴. In 1995 was het Comité voor de Rechten van de Mens "... van mening dat de slachtoffers op willekeurige wijze van het leven zijn beroofd, in weerwil van artikel 6(1) van het

¹² Tijdens de reeds genoemde toespraak van 20 mei 2002 over de 'Verklaring van Chapultepec' over de vrijheid van meningsuiting, refereerde president Venetiaan volgens berichten aan de op 8 december 1982 vermoorde journalisten en ook aan de verwoesting daarna van een aantal gebouwen van de pers (bron: *De Ware Tijd*, 21 mei 2002).

¹³ Zie OEA/Ser.L/V/II.61 van 5 oktober 1983, conclusies, par. 2: "De Commissie is vooral ongerust over de executies die in de Fort Zeelandia-gevangenis hebben plaatsgevonden in de nacht van 8 december 1982. Daarbij zijn vijftien vooraanstaande Surinaamse burgers standrechtelijk geëxecuteerd. Verder geeft het overstelpende, door de Commissie vergaarde bewijs aan dat de vijftien wreed zijn gefolterd voor ze zijn vermoord en dat hoge regeringsfunctionarissen direct of indirect betrokken waren bij hun dood."

¹⁴ De Speciale Rapporteur bezocht Suriname in juli 1984. Het verslag van zijn bezoek is te vinden op E/CN.4/1985/17, Annex V. In zijn verslag staat dat "de Speciale Rapporteur op basis van de informatie in zijn bezit concludeert dat standrechtelijke of willekeurige executies hebben plaatsgevonden op de nacht van 8 op 9 december 1982 in Fort Zeelandia." (par. 64).

Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten.”¹⁵ Het Comité heeft er bij de regering op aangedrongen effectieve stappen te ondernemen:

- (i) de moorden van december 1982 te onderzoeken; (ii) alle personen te laten terechtstaan die verantwoordelijk blijken te zijn voor de dood van de slachtoffers; (iii) smartengeld te betalen aan de nabestaanden; en (iv) te verzekeren dat in Suriname het recht op leven naar behoren wordt beschermd.¹⁶

In december 1995 nam de Surinaamse Nationale Assemblée een resolutie aan waarin de regering wordt opgeroepen een onderzoek in te stellen naar de moorden en de andere mensenrechtenschendingen die naar verluidt zijn gepleegd door het leger onder aanvoering van Desi Bouterse. In januari 1996 verklaarde president Venetiaan in het openbaar dat zijn regering een dergelijk onderzoek zou starten, maar toen zijn ambtstermijn in september afliep, was er nog geen actie ondernomen. In de eerste helft van 1996 zijn familieleden van de vijftien slachtoffers en mensenrechtenactivisten volgens berichten met de dood bedreigd door onbekende personen. Enkeligen hebben politiebescherming gekregen. Op 5 april 1996 werd in de woning van Henri Behr, de belangrijkste woordvoerder van de groep nabestaanden van de vijftien slachtoffers, een brandbom gegooid. Bij verschillende gelegenheden heeft Amnesty International de autoriteiten schriftelijk blijk gegeven van haar bezorgdheid en verzocht om een onderzoek en maatregelen ter bescherming van de heer Behr, maar Amnesty heeft geen antwoord ontvangen.

In april 1996 heeft Amnesty International Suriname bezocht om de vooruitgang van het onderzoek naar de 'decembermoorden' te volgen. Er zijn bijeenkomsten geweest met regeringsfunctionarissen, familieleden van de slachtoffers en mensenrechtenorganisaties. Na het bezoek heeft Amnesty International schriftelijk aan president Venetiaan haar zorgen geuit om het voortdurende uitstel van het starten van het onderzoek, en om te vragen of er een onderzoek was uitgevoerd naar de brandbom. In oktober werd dezelfde brief gestuurd aan president Wijdenbosch. Amnesty heeft geen antwoord ontvangen.

In 2000 is er bezorgdheid ontstaan dat er pogingen zouden worden ondernomen vervolging tegen te houden, omdat de verjaringstermijn in Suriname achttien jaar is. Op 31 oktober 2000, na de herverkiezing van president Venetiaan, gaf het Hof van Justitie gehoor aan het een verzoek van de nabestaanden van de slachtoffers, en gaf het de opdracht de vervolging van Bouterse en anderen in verband met de 'decembermoorden'

¹⁵ Comité voor de Rechten van de Mens, BuPo-verdrag/C/24/D/154/1983, par. 15.

¹⁶ Comité voor de Rechten van de Mens, BuPo-verdrag/C/24/D/154/1983, par. 16.

voort te zetten. Talrijke getuigen, onder wie politici, werden door het openbaar ministerie gehoord. Bouterses raadsman heeft getracht de verhoren uit te stellen, maar het hof wees zijn verzoek af. Na een bevel van het Hof van Justitie heeft een onderzoeksrechter gepleit voor een onderzoek naar de moorden, en ook naar de daden van meer dan dertig vermeende verdachten.¹⁷

Bouterse heeft de beschuldigingen ontkend dat hij leiding heeft gegeven aan de moorden, en heeft beweerd dat hij de verantwoordelijkheid ervoor alleen had aanvaard omdat hij in die tijd aan het hoofd stond van zowel de regering als het leger. Deze lezing wordt weersproken door de vastgelegde getuigenis van de enige overlevende van de slachtpartij, vakbondsman en leider van de Surinaamse Partij van de Arbeid Fred Derby, die in mei 2001 op 61-jarige leeftijd overleed. Surinaamse justitieambtenaren hebben bevestigd dat zij in 2001 het hele jaar aan de juridische procedures hebben gewerkt, maar zeggen te zijn bedreigd. Volgens persberichten zijn per juni 2002 naar verluidt meer dan 160 mensen in deze zaak in Suriname gehoord.

Bovendien diende Suriname in augustus 2001 een verzoek in bij de Nederlandse regering om juridische hulp bij het krijgen van toestemming om verhoren in Nederland af te nemen en om assistentie van forensisch deskundigen te krijgen. In mei 2002 werden Surinaamse onderzoekers naar Nederland gestuurd om die getuigen te horen die niet bereid waren zich in Suriname te laten verhoren. De onderzoekers hebben naar verluidt in Nederland meer dan veertig personen gehoord. Bouterses advocaten hadden toestemming de verhoren bij te wonen, wat volgens berichten ertoe heeft geleid dat sommigen uit angst voor represaillemaatregelen hun getuigenis hebben 'aangepast'. Het onderzoek heeft naar verluidt nieuw bewijsmateriaal opgeleverd, dat op zijn beurt tot aanvullende verhoren in Suriname kan leiden. Een gelijktijdige ontwikkeling is het eerste, oriënterend bezoek dat een team Nederlandse experts van het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) in juni 2002 aan Suriname heeft gebracht.

Er zijn pogingen ondernomen om Bouterse in Nederland te vervolgen voor de 'decembermoorden'.¹⁸ In november 2000 heeft het Amsterdamse Gerechtshof het Nederlands openbaar ministerie gelast strafvervolgning tegen hem in te stellen.¹⁹ De strafvervolgning was gebaseerd op internationale jurisdictie van het VN-Verdrag tegen

¹⁷ Naar verluidt zijn enkelen van hen in 2001 uit het onderzoek geschrapt wegens gebrek aan bewijs.

¹⁸ Bouterse had daarvoor al *in absentia* in Nederland terechtstaan voor andere aanklachten. In 2000 is hij door een rechtbank schuldig bevonden aan één drugsgerelateerde aanklacht; tegen het vonnis is beroep aangetekend.

¹⁹ Voor meer informatie hierover zie *inter alia*, Amnesty International, *End Impunity: Justice for the victims of torture*, 2001; pp. 39-40.

Foltering en ander Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing. Na een onderzoek naar het probleem van jurisdictie heeft de Hoge Raad in september 2001 geoordeeld dat het verdrag, dat in 1989 door Nederland was ondertekend, niet kon dienen als grond om vervolging in te stellen voor een vóór dat jaar, in het buitenland gepleegd misdrijf waarbij niet-Nederlanders waren betrokken.

B) De Moiwana-massamoord van 1986²⁰

Begin november 1986 voerde het leger een militaire operatie uit tegen de gewapende oppositie in Oost-Suriname. De burgerbevolking kreeg het bevel het gebied te verlaten, maar velen hebben, om uiteenlopende redenen, hieraan geen gehoor gegeven. Op 29 november viel een speciale eenheid het dorp Moiwana aan, waarbij het huis van rebellenleider Ronnie Brunswijk werd verbrand. Regeringstroepen hebben ten minste 35 mensen, van wie de meesten vrouwen en kinderen waren, gedood en hun huizen verbrand. De begin 1987 door Amnesty International gehoorde getuigen beweerden dat er zich in het dorp geen leden van de gewapende oppositie bevonden. De gevechten zijn geëscaleerd en duizenden inwoners zijn de grens over gevlucht, naar Frans-Guyana. Korte tijd later ontkende de regering dat het leger betrokken was geweest bij enige militaire actie in die streek.

In augustus 1987 bracht de Speciale Rapporteur inzake buitengerechtigde, standrechtelijke of willekeurige executies een bezoek aan Suriname. Met betrekking tot de gebeurtenissen van november 1986 in Moiwana en omgeving schrijft hij in zijn verslag dat hij

gedetailleerde verslagen heeft gehoord van een aanzienlijk aantal personen die beweerden de moorden te hebben gezien of die de lijken van de slachtoffers hadden gezien. Volgens alle getuigen waren de slachtoffers weerloos. Sommigen waren opgesteld in rijen en doodgeschoten, sommigen waren doodgeschoten in hun huizen, waarna hun bezittingen waren vernield. De Speciale Rapporteur heeft bewijzen gezien dat de aanval als een totale verrassing kwam.²¹

De burgerpolitie heeft nog een poging ondernomen een onderzoek in te stellen naar de massamoord. Kort na de slachtpartij werden enkele soldaten gearresteerd, maar zij zijn weer vrijgelaten nadat een grote groep gewapende agenten van de militaire politie, waarvan men beweert dat ze gesteund worden door Bouterse, dat had geëist. Op 4

²⁰ Naast de hier vermelde verwijzingen, zie voor meer informatie: Amnesty International, *Suriname: Violation of Human Rights*, AI Index: AMR 48/02/87, september 1987; en *Suriname: Violations of Human Rights – an update*, AI Index AMR 48/02/88.

²¹ Verslag van de Speciale Rapporteur, de heer S. Amos Wako, ingevolge Resolutie 1987/60, E/CN.4/1988/22 van de Economische en Sociale Raad, 19 januari 1988; p. 45, par. 50.

augustus 1990 werd volgens de berichten een van de leiders van het politieonderzoek, hoofdinspecteur Herman Gooding, in de nabijheid van Fort Zeelandia, in Paramaribo, door niet-geïdentificeerde belagers uit zijn auto gesleurd en door het hoofd geschoten. Volgens berichten is zijn lijk achtergelaten op de grond naast het kantoor van de toenmalige bevelhebber Bouterse. Het gevolg was dat andere politie-inspecteurs naar verluidt het land zijn ontvlucht uit angst het volgende doelwit te worden.²² In mei 1993 werd volgens berichten een massagraf gevonden met daarin de lijken van een aantal slachtoffers.

In december 1995 nam de Nationale Assemblée een motie aan die de uitvoerende macht verplichtte onmiddellijk een onderzoek in te stellen naar een aantal beruchte voorvallen, waaronder de massamoord van Moiwana. Tot nu toe is echter nog geen actie ondernomen.

In juni 1997 heeft de non-gouvernementele mensenrechtenorganisatie Moiwana '86 een petitie aangeboden aan de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens met betrekking tot de buitengerechtelijke executie van veertig bewoners van Moiwana, de vernieling van het dorp en de onthouding van juridische genoegdoening aan de families van de slachtoffers. De zaak werd door de Commissie ontvankelijk verklaard, onder andere omdat de binnenlandse mogelijkheden om gerechtigheid te zoeken waren geprobeerd en uitgeput. De regering van Suriname heeft niet gereageerd op het herhaalde schrijven van de Commissie.²³ De laatste ontwikkeling is dat de Commissie naar verluidt op verzoek van de Surinaamse regering de sluitingsdatum waarop de regering moet hebben voldaan aan de aanbevelingen van de Commissie met betrekking tot de zaak, heeft verschoven naar 20 augustus 2002. In die periode heeft de Surinaamse regering naar verluidt een schikking in der minne voorgesteld aan de overlevenden en de nabestaanden, in plaats van de zaak te laten voorleggen aan het Inter-Amerikaanse Hof. De Commissie heeft vervolgens, naar verluidt, de uiterste datum met vier maanden verschoven.

Deze gevallen laten zien dat effectieve rechtsmiddelen tegen mensenrechtenschendingen nauwelijks voorhanden zijn in Suriname. Zij tonen ook zonneklaar hoe de opeenvolgende regeringen van Suriname nalaten te reageren op berichten/mededelingen en andere interventies van een reeks van regionale en internationale mensenrechtenlichamen. Het is te hopen dat de laatste ontwikkelingen in de inzet rondom de moorden van 8

²² In augustus 2002 heeft het openbaar ministerie van Suriname heropening gelast van het onderzoek naar de dood van hoofdinspecteur Herman Gooding.

²³ Het referentienummer van de zaak voor de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens is 11.821. Zie bijvoorbeeld het Commissieverslag nr. 26/00 van 7 maart 2000.

december 1982 een teken zijn dat de oude praktijken tot het verleden behoren en dat er een nieuwe bereidheid is van de kant van de autoriteiten om degenen die verantwoordelijk zijn voor schendingen voor het gerecht te brengen.

2. BuPo-verdrag, artikel 6: het recht op leven en bescherming tegen willekeurige levensberoving

De Grondwet beschermt het recht op leven.²⁴ Gedurende de jaren tachtig en vroege jaren negentig van de vorige eeuw heeft Amnesty International talloze malen de Surinaamse autoriteiten schriftelijk opheldering gevraagd over berichten van onwettige executies en slachtingen onder burgers door leden van de krijgsmacht. Sinds het einde van het militaire bewind en de ondertekening van het bestand met de gewapende oppositie zijn de meldingen van onwettige moorden door veiligheidstroepen sterk afgenomen, al zijn ze niet helemaal opgehouden.

In één geval heeft Amnesty International de Surinaamse autoriteiten verschillende keren schriftelijk op de hoogte gebracht van haar bezorgdheid. Dat was naar aanleiding van de dood van Revelino Reding, die naar verluidt onder verdachte omstandigheden werd doodgeschoten door politieagenten van het Bureau voor Misdadbestrijding van het politiebureau Geyersvliet. Hij werd op 13 juni 1995 omstreeks twee uur in de vroege ochtend vermoord in zijn woning in Paramaribo. De politie was naar zijn woning gekomen, kennelijk met de bedoeling hem te arresteren in verband met een overval. In aanwezigheid van zijn gezin schijnt een agent drie schoten in de richting van Revelino Reding te hebben afgevuurd, een van zeer dichtbij door het hoofd, een in zijn voet en een in het wilde weg. De gewonde werd naar het ziekenhuis vervoerd en zijn gezin kreeg later te horen dat hij was overleden. Volgens latere politieverklaringen had het slachtoffer zich verzet tegen aanhouding en had de schietpartij plaatsgevonden tijdens een worsteling. Deze lezing van de gebeurtenissen wordt door de gezinsleden betwist. Op haar brieven heeft Amnesty International geen antwoord ontvangen. Er is dan wel een politieonderzoek aangekondigd, maar Amnesty International is niet op de hoogte van de uitkomst ervan of van enig vervolg van de zaak.

In april 2001 werd volgens de berichten Ricardo Benito Vrieze door een politieagent doodgeschoten op het terrein van het Will Axwijk Sportcomplex in Paramaribo. De agent beweert twee keer op hem te hebben geschoten, een keer in de knie en een keer in de buik, terwijl hij hem aanhield op verdenking van diefstal en vandalisme. In juli 2002 werd de agent schuldig bevonden en veroordeeld tot een gevangenisstraf van een jaar,

²⁴ Artikel 14: "Een ieder heeft het recht op leven. Dit recht wordt beschermd door de wet."

naar verluidt wegens het gebruik van excessief geweld. Het is onduidelijk of de agent daarna is aangehouden. Intussen schijnt de openbare aanklager, die een gevangenisstraf van zes jaar had geëist, hoger beroep te overwegen.

In maart 2002 is volgens de berichten een mannelijke gevangene die in bewaring was gesteld in het detentieblok van het politiebureau Keizersstraat in Paramaribo, door politieagenten doodgeschoten toen hij bij een ontsnappingspoging op de vlucht sloeg. Een andere gevangene is schijnbaar tijdens dezelfde vluchtpoging gewond geraakt en naar een plaatselijk ziekenhuis vervoerd. De omstandigheden die hebben geleid tot zijn verwondingen zijn onopgehelderd gebleven. Amnesty International heeft in een brief aan de regering blijk gegeven van haar bezorgdheid en verzocht om alle beschikbare informatie, waaronder alles wat is ondernomen om de zaak te onderzoeken en de verantwoordelijke agent terecht te laten staan. Tot op heden heeft de regering nog geen antwoord gestuurd.

Verder is naar verluidt in mei 2002 een man die na een gewapende overval in de Del Pradostraat op de vlucht zou zijn geslagen na zich tegen aanhouding te hebben verzet, doodgeschoten op de Gemenelandsweg. De politie schijnt het vuur te hebben geopend terwijl hij wegrende, nadat hij na waarschuwingsschoten had geweigerd te blijven staan. Amnesty International heeft verzocht om opheldering van dit incident en om alle gegevens over het vervolg. Tot op heden heeft de Surinaamse regering geen antwoord gegeven.

Verzet tegen afschaffing van de doodstraf

Zoals hierboven reeds geschreven biedt artikel 14 van de Grondwet van Suriname een waarborg voor het recht op leven. Daar staat tegenover dat het strafrecht wel voorziet in de doodstraf, al zijn er geen berichten van executies bekend sinds 1982. Amnesty International heeft er bij de regering verschillende keren schriftelijk op aangedrongen dat Suriname, in het licht hiervan, zonder voorbehoud het Tweede Facultatieve Protocol bij het BuPo-verdrag ratificeert, dat tot doel heeft om de doodstraf af te schaffen. Een dergelijke zet zou in de lijn liggen van het heersende standpunt in het internationale recht, zoals door het VN-Comité voor de Rechten van de Mens in 1982 in zijn Algemene Opmerking nr. 6 op artikel 6 van het BuPo-verdrag als volgt verwoord: "Alle maatregelen gericht op afschaffing moeten worden gezien als een stap in de goede richting wat betreft het recht op leven." Er is geen antwoord ontvangen. Zorgwekkender is dat volgens de berichten een oppositieleider heeft gepleit voor een referendum over de vraag of Suriname de toepassing van de doodstraf moet herinvoeren. Hierover heeft Amnesty International geen verdere informatie ontvangen.

3. BuPo-verdrag, artikelen 7 en 10: verbod op foltering en mishandeling van gevangenen

Foltering en mishandeling

Artikel 9.2 van de Surinaamse Grondwet verbiedt folteren en vernederende of onmenselijk behandeling of bestraffing.²⁵ Desalniettemin komen er nog steeds meldingen binnen van het slaan van gevangenen, vooral tijdens hun aanhouding. In juni 2001 heeft naar verluidt de minister van Justitie en Politie een onderzoek gelast naar berichten over vermeend wangedrag van de politie tegenover burgers. Amnesty International heeft hem om informatie gevraagd over het soort aantijgingen dat is binnengekomen, de procedures voor onderzoek naar die aantijgingen en de beoogde instrumenten, mochten de overtreders in aanmerking komen voor straf. Zij heeft geen antwoord ontvangen. In de maanden daarna, echter, heeft de minister op een conferentie over de politie bekendgemaakt dat het politiepersoneel voortaan een opleiding in mensenrechten krijgt als onderdeel van het vak algemene vaardigheden dat bedoeld is om hun professionaliteit te verhogen. Er was geen informatie beschikbaar over wanneer deze opleiding zou plaatsvinden, de precieze aard of duur van de opleiding, het aantal opleidingsplaatsen of het voorgestelde instrument om de invloed ervan te meten. Op 1 augustus 2002 waren de medewerkers van het ministerie van Justitie en Politie en van de Surinaamse politie naar verluidt niet op de hoogte van het bestaan van een dergelijke opleiding.

Er zijn ook berichten over mishandeling van gevangenen door bewakers. Dit patroon wordt wellicht verergerd doordat volgens berichten politieagenten, die niet zijn opgeleid om in gevangnissen te werken, als gevangenenbewaarder dienst doen in plaatselijke detentiecentra. Als bijdrage in de strijd tegen de mishandeling van gevangenen heeft de ngo Moiwana '86 in het verleden aan zowel de politie als gevangenenbewaarders lezingen en workshops aangeboden over verschillende mensenrechtzaken. Op dit moment is Moiwana '86, samen met de Surinaamse Politie, bezig met een project dat ernaar streeft het vak mensenrechten op te nemen in het vakkenpakket van de Politie school.

Amnesty International heeft er herhaaldelijk bij de regering op aangedrongen dat die het Verdrag tegen Foltering en Andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing ratificeert, maar in augustus 2002 was dat nog niet gebeurd.

²⁵ Artikel 9.2: "Niemand mag worden onderworpen aan folteringen, vernederende of onmenselijke behandeling of straf."

Gevangenisomstandigheden die neerkomen op wrede, onmenselijke of ontorende behandeling

De Grondwet kent alle gevangenen het recht toe op een menswaardige behandeling.²⁶

Als gevolg van onder andere ernstige overbevolking zijn de gevangenisomstandigheden echter naar verluidt hard, soms zelfs zodanig dat ze neerkomen op wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing. Volgens verslagen zijn de hygiënische omstandigheden en de ventilatie slecht en is er gebrek aan eten, dekens, schoonmaakmiddelen en medicijnen. Medische zorg zou soms onvoldoende zijn.

Een groot gedeelte van de gevangenisbevolking schijnt te bestaan uit gedetineerden die in afwachting zijn van hun proces. Van hen worden velen vastgehouden in overvolle gevangiscellen op plaatselijke politiebureaus. Als gevolg van overbezetting worden veroordeelde gevangenen naar verluidt opgesloten in politiecellen samen met degenen die nog moeten worden voorgeleid. Dit is een schending van Artikel 10(2) van het BuPo-verdrag, en paragraaf 8 van de Standaard Minimum Regels voor de Behandeling van Gevangenen²⁷, die het verplicht maken dat veroordeelden gescheiden blijven van nog niet voorgeleiden. De omstandigheden in politiecellen blijft een bron van grote zorg.

Een serie rellen in 2001 heeft aangetoond hoe ernstig de problemen zijn waarvoor het gevangenisstelsel in Suriname zich ziet gesteld. Op 9 januari vond een rel plaats op het politiebureau Geyersvlijt, waar de overbezetting naar verluidt extreem is. Die werd in maart gevolgd door een vergelijkbaar opstootje op het politiebureau Limesgracht. Op 6 augustus schijnt de dood van een gevangene op politiebureau Keizersstraat, die naar verluidt was overleden aan een ziekte als gevolg van gebrekkige medische zorg, een opstand te hebben ontketend tegen de overbezetting en slechte omstandigheden.

Op 16 augustus vond een andere rel plaats, deze keer in de Duisburglaangevangenis, waarbij gevangenen hun cellen in brand staken. De minister van Justitie en Politie heeft een onderzoek gelast. In april 2001, in dezelfde gevangenis, is een gevangene tijdens een vluchtpoging doodgeschoten door een gevangenisbewaarder. Volgens de berichten zijn twee bewakers gewond geraakt bij dit incident, dat plaatsvond tijdens een staking van enkele leden van het gevangenispersoneel.

Het lijkt erop dat de regering enige maatregelen neemt ter verbetering van de omstandigheden in gevangnissen. In februari 2001 heeft de regering 45 miljoen

²⁶ Artikel 16.3: "Een ieder die van zijn vrijheid is beroofd heeft recht op een behandeling overeenkomstig de menselijke waardigheid."

²⁷ Aangenomen door de Eerste Verenigde Naties Conferentie over de Preventie van Misdad en de Behandeling van Overtreders, gehouden in 1955 in Genève, en goedgekeurd door de Economische en Sociale Raad in zijn resoluties 663 C (XXIV) van 31 juli 1957 en 2076 (LXII) van 13 mei 1977.

Surinaamse guldens uitgetrokken voor de herziening van het gevangenisstelsel, waaronder verbeteringen aan de gevangenisinfrastructuur en de bouw van nieuwe eenheden, en plannen gemaakt om overbezetting van cellen op politiebureaus te verlichten. In november 2001 bezocht een Nederlandse deskundige politiebureaus en gevangenisinstellingen om verslag uit te brengen aan de Surinaamse autoriteiten over zorghervormingen bij gevangenen. Het is nog te vroeg om het effect van deze maatregelen vast te stellen.

4. BuPo-verdrag, artikel 14: het recht op een eerlijk en openbare behandeling door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige bij de wet ingestelde instantie

De Grondwet bevat enkele waarborgen voor een eerlijk proces, onder andere een proces binnen een redelijke termijn door onafhankelijke en onpartijdige autoriteit.²⁸

In 1996 heeft Amnesty International de autoriteiten geschreven om de aandacht te vestigen op een aantal zaken betreffende het gewone (civiele) rechtssysteem. Toen een Amnesty-delegatie in datzelfde jaar een bezoek bracht aan Suriname, bleek het erg moeilijk te zijn advocaten te vinden die bereid waren mensenrechtzaken aan te nemen. Dit leek het gevolg te zijn van een gebrek aan financiële steun in het systeem, maar ook aan de nog steeds wijd verbreide angst onder advocaten zulke zaken aan te nemen. Recente rapporten geven aan dat er naast dit probleem een aanzienlijke achterstand blijft in het rechtssysteem, die heeft geleid tot hoge niveaus van overbezetting in de gevangenisinstellingen. Deze achterstand heeft ook een negatief effect op de rechtsprocessen van gedetineerden, met zaken die naar verluidt niet tijdig hebben gediend. Volgens Moiwana '86 is in augustus 2002 de achterstand in het rechtssysteem nog steeds een probleem, en verergert die het probleem van overbezetting van gevangenisinstellingen en celblokken. Naar verluidt heeft de regering in haar beleidsintentie voor de periode 2000-2005 gezegd dat zij het aantal rechters zou vergroten en het juridisch systeem zou herstructureren. Uit de ontvangen informatie blijkt niet dat de regering is begonnen met de uitvoering van deze plannen.

Amnesty International maakt zich zorgen om het effect van het militaire juridische systeem op de beschikbaarheid van gerechtigheid voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen. De Grondwet maakt onderscheid tussen civiele en militaire

²⁸ Artikel 10: "Een ieder heeft bij aantasting van zijn rechten en vrijheden aanspraak op een eerlijke en openbare behandeling van zijn klacht binnen redelijke termijn door een onafhankelijke en onpartijdige rechter."

rechtspraak.²⁹ Een militair die wordt beschuldigd van een misdaad valt in het algemeen onder militaire jurisdictie, waarbij de militaire politie verantwoordelijk is voor het onderzoek. Vervolg van militair personeel wordt geleid door het kantoor van het openbaar ministerie, maar vindt plaats in afzonderlijke rechtbanken bestaande uit twee militaire en één civiele rechter. Amnesty International is van mening dat in een dergelijk systeem het moeilijker kan zijn voor burgers om toegang te krijgen tot gerechtelijke oplossingen voor huidige schendingen, en ook dat situatie waarin schendingen uit het verleden onbestraft blijven, wordt verergerd.

Amnesty International merkt op dat binnen de internationale rechtsorde het besef groeit dat militaire rechtbanken nooit jurisdictie mogen hebben in gevallen van vermeende mensenrechtenschendingen. In de Verklaring inzake de Bescherming van Alle Personen tegen Gedwongen of Onvrijwillige Verdwijning, in een motie uit 1992 unaniem aangenomen door de Algemene Vergadering van de VN, wordt nadrukkelijk gesteld dat daders "moeten worden berecht alleen door bevoegde gewone rechtbanken in elke staat, en niet door enig ander bijzonder tribunaal, vooral niet militaire rechtbanken."³⁰

Ook de Speciale Rapporteur inzake buitengerechtelijke, standrechtelijke of willekeurige executies heeft zijn bezorgdheid geuit over de manier waarop militaire tribunaal voldoen aan internationale normen voor een eerlijk proces:

de Speciale Rapporteur geeft zijn zorg te kennen over de rapporten over processen van leden van de veiligheidstroepen voor militaire rechtbanken waar, naar verluidt, zij hun straf ontlopen door een verkeerde *esprit de corps*, dat meestal leidt tot straffeloosheid.³¹

²⁹ Artikel 134.2: "De oplegging van wettelijk bepaalde straffen en maatregelen, is eveneens opgedragen aan de Rechterlijke Macht met rechtspraak belast, behoudens door de wet te bepalen uitzonderingen, welke ten aanzien van vrijheidsstraffen alleen betrekking kan hebben op het straf- en tuchtrecht van militairen."

³⁰ Verklaring inzake de Bescherming van Alle Personen tegen Gedwongen of Onvrijwillige Verdwijning, Algemene Vergadering-resolutie 47/133 van 18 december 1992, A/RES/47/133, art. 16.2.

³¹ Rapport van de Speciale Rapporteur van de Commissie voor de Rechten van de Mens inzake buitengerechtelijke, standrechtelijke of willekeurige executies, in VN-document A/51/457 van 7 oktober 1996; par. 125.

5. BuPo-verdrag, artikel 19.2: vrijheid van meningsuiting

De Grondwet garandeert de vrijheid van meningsuiting.³² Daarnaast heeft, zoals boven reeds opgemerkt, president Venetiaan in mei 2002 de 'Verklaring van Chapultepec' ondertekend over de vrijheid van meningsuiting.

Plaatselijke journalisten, leden van de Surinaamse Vereniging van Journalisten (SVJ), hebben volgens berichten de stap toegejuicht, maar aandacht gevraagd voor de noodzaak van enige binnenlandse wetshervorming, in het licht van de richtlijnen die in de Verklaring staan. Amnesty International is op zoek naar meer informatie hierover.

6. BuPo-verdrag, artikel 24.1: bescherming van de rechten van het kind

De Grondwet biedt uitdrukkelijke bescherming aan kinderen.³³ Suriname heeft in 1990 het Verdrag inzake de Rechten van het Kind getekend, en in maart 1993 is het Verdrag in Suriname in werking getreden. Het VN-Comité voor de Rechten van de Mens is ervan op de hoogte dat het Comité inzake de Rechten van het Kind (CRK) de situatie in Suriname op de voet heeft gevolgd. De Surinaamse regering heeft zijn eerste verslag als partij bij het verdrag ingediend bij het CRK in februari 1998.³⁴ Het CRK heeft op 28 juni 2000 zijn eigen bevindingen over het verslag gepubliceerd.³⁵ Als positieve ontwikkelingen in Suriname heeft het CRK onder andere genoemd de oprichting, in 1997, van een Stuurcommissie voor de Jeugd, om de regering te adviseren over kinderkzaken, en van een Nationale Jeugdraad in 1999, om de participatie van het kind te bevorderen.³⁶

Het CRK heeft er onder andere op aangedrongen dat Suriname alle geschikte maatregelen treft om ervoor te zorgen dat zijn wetten in overeenstemming zijn met het verdrag, dat het overweegt een kindernet aan te nemen, en dat het een onafhankelijk orgaan instelt voor de behandeling van vermeende schendingen van de rechten van het kind.³⁷ Het heeft er ook bij de regering op aangedrongen dat die de leeftijd waarop kinderen onder het strafrecht vallen, verhoogt van tien tot een leeftijd die meer in overeenstemming is met wat internationaal aanvaardbaar is; dat er meer moeite wordt gedaan om de discriminatie van kwetsbare groepen te voorkomen, waaronder van de

³² Artikel 19: "Een ieder heeft het recht om door drukpers of andere communicatiemiddelen zijn gedachten of gevoelens te openbaren en zijn mening te uiten, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet."

³³ Artikel 35.3: "Ieder kind heeft recht op bescherming zonder enige vorm van discriminatie."

³⁴ Zie CRC/C/28/Add. 11.

³⁵ Zie CRC/C/15/Add.130.

³⁶ Zie CRC/C/15/Add.130 par. 4-5.

³⁷ CRC/C/15/Add. 130 par. 8 en 14

kinderen in de binnenlanden, kinderen die op straat leven en/of werken en kinderen die behoren tot de inheemse bevolking of minderheidsgroepen; en zich meer in te spannen om politiegeweld tegen kinderen te voorkomen.³⁸

Ten slotte, met betrekking tot de situatie van kinderen in gevangenschap, heeft het CRK blijk gegeven van zijn bezorgdheid over de praktijk om kinderen op te sluiten samen met volwassenen³⁹, en heeft het aandacht gevraagd voor de onbevredigende staat waarin het jeugdrechtssysteem zich bevindt; de duur van voorlopig hechtenis; de slechte gevangenisomstandigheden; het gebrek aan toereikende faciliteiten voor kinderen die met de wet in aanraking zijn gekomen, vooral voor meisjes; de beperkte hoeveelheid personeel dat is opgeleid om met kinderen in deze situatie te werken; en het ontbreken van een klachtenapparaat voor kinderen wier rechten zijn geschonden.⁴⁰

Kinderrechtsonderwerpen, vooral die over jeugdrecht en –hechtenis, hebben in Suriname steeds de nodige belangstelling gekregen. Een voorbeeld is dat uit berichten uit de pers is gebleken dat in sommige gevallen meisjes in gevangenissen nog steeds werden opgesloten samen met volwassen vrouwen. De instelling Bureau Kinderontwikkeling (BKO) heeft in november 2001 een 66 bladzijden tellend rapport uitgegeven over de mate waarin Suriname voldoet aan de internationale normen op het gebied van kinderrecht.⁴¹ Het rapport is overhandigd aan de verantwoordelijke overheidsfunctionarissen. Samen met de afdeling kinderrechten van Moiwana '86 is een documentaire film⁴² gemaakt over kinderen in gevangenschap in Suriname.

De film belicht hoe de regering nalaat het recht toegankelijk te maken voor kinderen, bijvoorbeeld door het gebruik van ingewikkelde formulieren, onvoldoende toelichting op beschuldigingen en procedures en het gebrek aan consequent respect voor het recht dat in beschuldiging gestelde kinderen hebben op wettelijke bijstand. De film heeft ook de aandacht gevestigd op beschuldigingen van mishandeling en marteling na arrestatie. Ten slotte gaat de film in op de effecten op kinderen van vertraging in het voorkomen van hun zaken en van de slechte detentieomstandigheden terwijl zij op hun proces wachten. De film heeft de toestand vastgelegd in het Jeugd Rehabilitatiecentrum in Santo Boma, waar veroordeelde kinderen worden gebracht, mits er plaats is. De film liet zien dat de omstandigheden in het centrum meer in overeenstemming zijn met internationale

³⁸ CRC/C/15/Add. 130 par. 20, 25, 26 en 34.

³⁹ Onder verwijzing naar sectie 3 in bovenstaande zou dit tevens een schending zijn van Artikel 10(2) van het BuPo-verdrag en paragraaf 8 van de Standaard Minimum Regels voor de Behandeling van Gevangenen die de scheiding van jongeren en volwassenen verplicht stellen.

⁴⁰ CRC/C/15/Add.130, par. 59(a-c).

⁴¹ "Kind in Conflict met Justitie", Bureau Kinderontwikkeling (BKO), november 2001.

⁴² Geproduceerd door MediaVision en gepresenteerd in november 2001.

normen en dat meer aandacht werd besteed aan opbouwende rehabilitatieactiviteiten voor de kinderen. De film schijnt tot twee keer toe te zijn vertoond op de Surinaamse televisie, in december 2001 en februari 2002. Als vervolg heeft het BKO filmclips gemaakt om te worden gebruikt bij voorlichtingsbijeenkomsten over jeugdcriminaliteit in buurten die veel last hebben van deze problemen.

Volgens verslagen in de media heeft Suriname tijdens de negentigste conferentie van de Internationale Arbeidsorganisatie, van 3-20 juni 2002 gehouden in Genève, de bereidheid getoond om de Verdragen 138 en 182 over kinderarbeid te ratificeren. Naar verluidt is de ratificatie van beide verdragen nu in gang gezet.

7. BuPo-verdrag, artikelen 2.1, 3 en 26: bescherming tegen discriminatie en rechtsgelijkheid

De Grondwet garandeert bescherming tegen discriminatie, ongeacht de reden.⁴³ Er zijn op dit terrein echter enkele punten van zorg.

Met betrekking tot minderheden

Amnesty International is ervan op de hoogte dat het VN-Comité voor de Rechten van de Mens een apart schrijven heeft ontvangen van de non-gouvernementele organisatie Forest Peoples Programme, die gespecificeerde zorgen naar voren brengt over de manier waarop Suriname zich houdt aan artikelen 1, 26 en 27 van het BuPo-verdrag, in het bijzonder met betrekking tot de inheemse volkeren en stammen.⁴⁴ Amnesty International beperkt zich ertoe aandacht te vragen voor enkele algemene zaken.

Het schrijven van Forest Peoples Programmes bevat onder andere informatie over de petitie die is aangeboden aan de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens door vertegenwoordigers van het Saramaka-volk, een groep nabestaanden van ontsnapte Afrikaanse slaven die in de 17e en 18e eeuw hun toevlucht hebben gezocht in de regenwouden van de Surinaamse binnenlanden en daar nederzettingen hebben gebouwd. Amnesty International wil de aandacht vestigen op het feit dat de in oktober 2000 aangeboden petitie de eerste keer was dat een Surinaams leefgemeenschap de

⁴³ Artikel 8.2: "Niemand mag op grond van zijn geboorte, geslacht, ras, taal, godsdienst, afkomst, educatie, politieke overtuiging, economische positie of sociale omstandigheden of enige andere status gediscrimineerd worden."

⁴⁴ Amnesty International merkt op dat op 15 juni 2002 het Forest Peoples Programme, ingevolge resolutie 2001/57 van de Commissie voor de Rechten van de Mens ook een gedetailleerd formeel schrijven heeft ingediend bij de Speciale Rapporteur inzake de Situatie van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van Inheemse Volkeren. Dit schrijven draagt als titel "Het falen van de Republiek Suriname om het recht van inheemse volkeren en stammenvolkeren op land, grondgebied en hulpbronnen, op culturele integriteit en de vrijheid van rassendiscriminatie te garanderen en respecteren".

regering verweet hun rechten niet te hebben erkend en gerespecteerd.⁴⁵ De petitie richt zich vooral op het recht op eigendom, te worden gehoord en op inspraak bij besluitvorming, op een voorgeschreven rechtsgang en op rechtsmiddelen, volgens het Amerikaanse Verdrag inzake de Rechten van de Mens.⁴⁶

De indieners van de petitie hebben de Commissie namens de Saramaka-gemeenschap verzocht een oproep te doen tot voorlopige maatregelen ter bescherming van hun rechten, die volgens hen ernstig worden bedreigd door houtkap in hun gebied.⁴⁷ In een brief d.d. 8 augustus 2002 heeft de Inter-Amerikaanse Commissie de indieners van de petitie geïnformeerd dat het voorlopige maatregelen had voorgesteld, en Suriname had verzocht niet langer houtkap- en mijnvergunningen voor het gebied in kwestie af te geven totdat de Commissie alle wezenlijke klachten in deze zaak zal hebben onderzocht. Ook heeft de Commissie Suriname verzocht de nodige maatregelen te treffen ter bescherming van de fysieke integriteit van de volksgemeenschappen.⁴⁸

Suriname is in maart 1984 toegetreden tot het Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Rassendiscriminatie. Het VN-Comité voor de Rechten van de Mens is ervan op de hoogte dat het Comité inzake de Uitbanning van Rassendiscriminatie (CURD) heeft beoordeeld hoe Suriname het Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Rassendiscriminatie naleeft. In zijn rapport merkt dit Comité met spijt op dat er sinds 1984 geen voorlopig verslag als partij bij het verdrag bij hen was ingediend, en verder dat Suriname geen gehoor had gegeven aan de uitnodiging de bijeenkomst bij te wonen.⁴⁹ De Surinaamse regering heeft nog steeds geen verslag ingediend bij het CURD.

Met betrekking tot vrouwen

In maart 1993 is Suriname toegetreden tot het Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen. Het is het VN-Comité voor de Rechten van de Mens bekend dat Suriname zijn gecombineerde eerste en tweede verslag als partij bij dit verdrag over de periode 1993-1998 in juni 2002 aan het Comité inzake de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen heeft gepresenteerd. Tijdens de beschouwingen hebben verschillende vrouwen-ngo's uit Suriname presentaties voor het Comité gehouden. Als

⁴⁵ Zie *inter alia*, "Logging and Tribal Rights in Suriname", Forest Peoples Programme, 17 december 2001.

⁴⁶ Aanvullende opmerkingen over de geboekte vooruitgang ingevolge Artikel 38(1) van de regels van de procedure van de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens, zaak nr. 12.338, Twaalf Saramanka-gemeenschappen (Suriname). Ingediend door de Vereniging van Saramakaanse Gezagsdragers, 15 mei 2002.

⁴⁷ Ibid, sectie IV

⁴⁸ Brief d.d. 8 augustus 2002 over zaak nr. 12.338 van het Uitvoerend Secretariaat van de Inter-Amerikaanse Commissie.

⁴⁹ Zie A/52/18/, par. 487-489, 21 augustus 1997.

resultaat van zijn overwegingen heeft het Comité Suriname aanbevolen instrumenten in het leven te roepen waarmee het grondwettelijke verbod op discriminatie op grond van geslacht kan worden nageleefd, en ook dat het land de bestaande wetgeving, waarin vrouwendiscriminatie wordt toegestaan, aanpast.⁵⁰

Het Comité heeft onder andere zijn bezorgdheid geuit over de situatie van plattelandsvrouwen, in het bijzonder die van minderheidsgroeperingen, en erop aangedrongen dat Suriname erop toeziet dat die vrouwen profiteren van het beleid op de terreinen van gezondheid, onderwijs, maatschappelijke dienstverlening en inspraak.⁵¹ Het heeft er ook op aangedrongen dat Suriname maatregelen treft om het aantal vrouwen op beleidsposities in de regering te vergroten, en zich inspant om het bewustzijn op dit gebied te verhogen.⁵²

Bovendien heeft de voorzitter van de Inter-Amerikaanse Commissie voor Vrouwen in juni 2002 een bezoek gebracht aan Suriname, op uitnodiging van de minister van Binnenlandse Zaken. Die Commissie is een gespecialiseerd orgaan van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS).

Ten tijde van dit schrijven had Suriname het Facultatief Protocol bij het VN-Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen niet geratificeerd.

⁵⁰ Zie CEDAW/C/2002/II/CRP.3/Add.5. par. 18 en 20.

⁵¹ Ibid, par. 43-44

⁵² Ibid, par. 34

BIJLAGE

Amnesty Internationals aanbevelingen aan de regering van Suriname

- Amnesty International juicht de tot op heden geboekte vooruitgang in het onderzoek naar de moorden van 8 december 1982 toe, en dringt erop aan dat de autoriteiten alle noodzakelijke stappen zetten om te verzekeren dat het onderzoek volledig en ongehinderd wordt uitgevoerd, opdat de waarheid over de moorden aan het licht komt en dat de verantwoordelijken terecht staan.
- De regering moet alles doen wat binnen haar vermogen ligt om de massamoord in Moiwana van 1986 op te helderen en moet meewerken met alles wat de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens onderneemt naar aanleiding van de petitie die haar door de nabestaanden van de slachtoffers is aangeboden, opdat degenen die verantwoordelijk zijn voor de massamoord terecht staan. De autoriteiten moeten ervoor zorgen dat het pas geopende onderzoek naar de moord, in augustus 1990, op Herman Gooding, rechercheur van de massamoord, volledig en op transparante wijze wordt uitgevoerd en dat de schuldigen terecht staan.
- Alle beschuldigingen van mensenrechtenschendingen door de politie of het leger, waaronder buitengerechtelijke executies, het doden van mensen door de politie onder verdachte omstandigheden, marteling en mishandeling, moeten zodra de voorvallen plaatsvinden volledig en onpartijdig worden onderzocht, en de verantwoordelijken moeten direct en op transparante wijze terecht staan. Amnesty International roept de autoriteiten op ervoor te zorgen dat alle dergelijke gevallen voorkomen voor een civiele, en niet een militaire rechtbank, overeenkomstig de internationale jurisprudentie op het terrein van militaire rechtspraak.
- Amnesty International dringt erop aan dat Suriname spoedig en zonder voorbehoud het Tweede Facultatieve Protocol met als doel de afschaffing van de doodstraf bij het BuPo-verdrag ratificeert, en dat de bepalingen over de doodstraf worden geschrapt uit de Surinaamse wet.
- De autoriteiten moeten ervoor zorgen dat de gevangenisomstandigheden en de behandeling van gedetineerden in Suriname conform internationale normen zijn, in het bijzonder de Standaard Minimum Regels voor de Behandeling van Gevangenen. De overbezetting en slechte omstandigheden in politiecellen moeten worden aangepakt en bewakers moeten behoorlijke training krijgen in mensenrechten en de behandeling van gevangenen, om nieuwe rellen zoals die in 2001 te voorkomen.

- De autoriteiten moeten alle noodzakelijke maatregelen treffen om de achterstand weg te werken van niet-behandelde zaken, die heeft geleid tot de hoge aantallen gedetineerden die in afwachting zijn van hun proces.
- De regering moet stappen ondernemen om volledig te voldoen aan de slotopmerkingen uit juni 2000 van het Comité inzake de Rechten van het kind, in het bijzonder wat betreft de situatie van kinderen in het jeugdrechtssysteem, en tevens aan de aanbevelingen uit juni 2002 van het Comité inzake de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen.
- Amnesty International dringt erop aan dat de autoriteiten volledig voldoen aan de voorzorgsmaatregelen die de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens in augustus 2002 heeft opgesteld ter bescherming van de rechten van de leden van het Saramaka-volk.
- De Surinaamse regering moet stappen ondernemen om volledig te voldoen aan haar plicht verslag uit te brengen aan alle VN-organen, waaronder het Comité inzake de Uitbanning van Rassendiscriminatie waaraan Suriname zijn eerste verslag als partij bij het verdrag nog moet indienen.